

Så fungerar riksdagen



Innehållsförteckning

Så fungerar riksdagen	s. 1
Folket väljer företrädare	s. 4
Riksdagsval vart fjärde år	s. 8
Samspelet mellan riksdag och regering	s. 10
Riksdagsledamöternas uppdrag	s. 12
Från förslag till lag	s. 16
Arbetet med statens budget	s. 18
Riksdagens kontrollmakt	s. 20
Riksdagen och EU	s. 22
Riksdagen och utrikespolitiken	s. 24
Riksdagen representerar folket	s. 26

Folket väljer företrädare

Sverige är sedan drygt 100 år tillbaka en demokrati där folket har den yttersta makten. Regeringsformen, en av Sveriges fyra grundlagar, inleds så här:

”All offentlig makt i Sverige utgår från folket.”

Beslut om exempelvis lagar, skatter, skolan och annat som påverkar många människor ska alltså utgå från folkets vilja.

I praktiken förverkligas folkstyret genom ett representativt och parlamentariskt statsskick.

Representativt betyder att folket utser politiska representanter genom val. Vart fjärde år kan väljarna rösta fram representanter till riksdagen, regioner och kommuner. De politiker som blir valda får sedan fatta beslut om lagar, skatter och andra politiska frågor. Vart femte år genomförs också val till EU-parlamentet.

Att statsskicket är *parlamentariskt* innebär att den svenska regeringens politik måste accepteras av parlamentet, riksdagen. Statsministern och regeringen kan alltså bara genomföra förslag som godtas av den riksdag som folket har utsett. Därför står också följande i regeringsformen:

”Riksdagen är folkets främsta företrädare.”

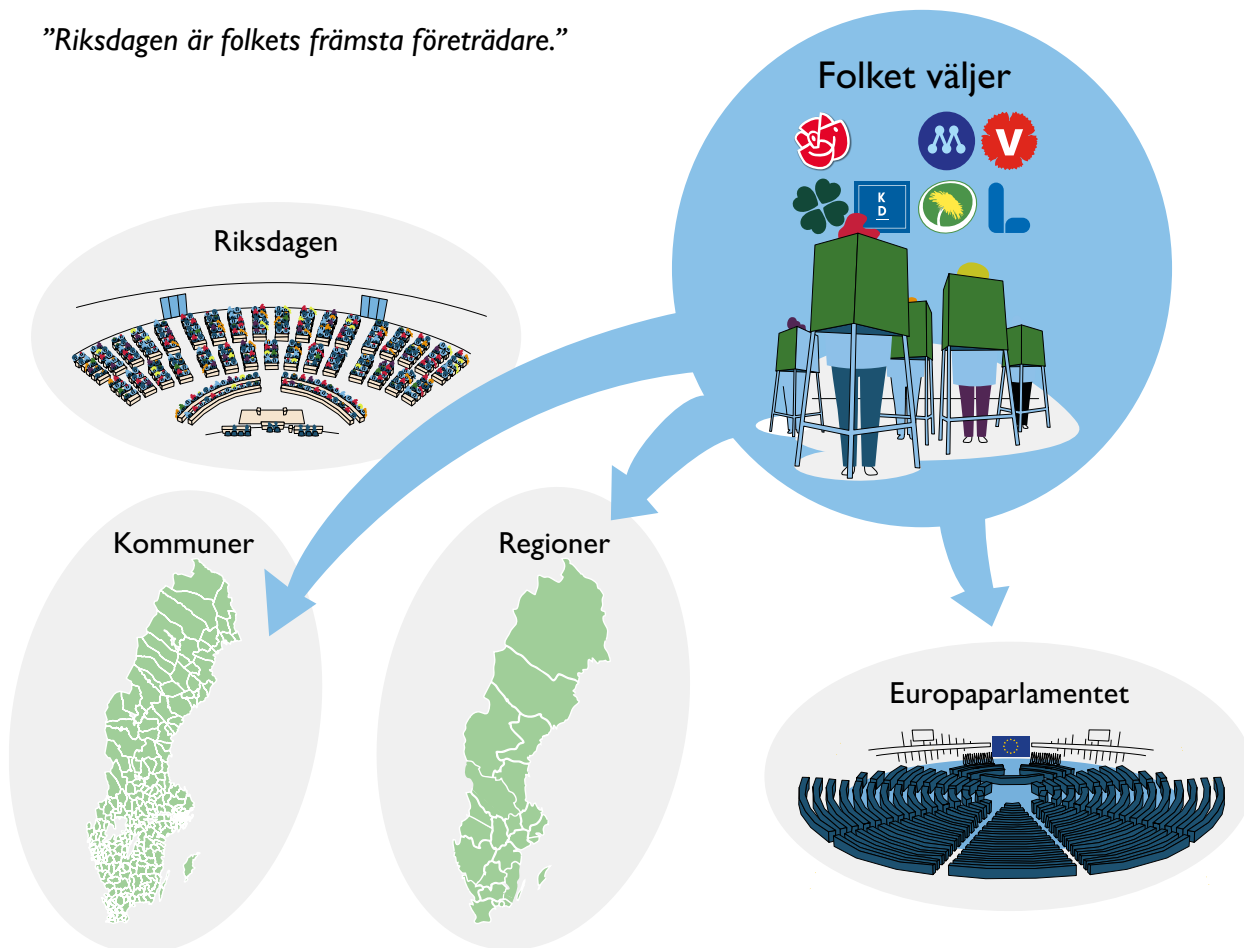
Direkt demokrati vid folkomröstningar

Sveriges statsskick bygger främst på indirekt, representativ demokrati.

Ibland förekommer direkt demokrati i form av folkomröstningar. Då får väljarna rösta om en viss politisk fråga. Det är riksdagen som beslutar om det ska hållas en folkomröstning i hela landet. Det kan också hållas lokala folkomröstningar i kommuner och regioner.

Folkomröstningar om politiska sakfrågor är rådgivande. Det betyder att resultatet från omröstningen inte tvingar riksdagen att fatta ett visst beslut. Tanken är att omröstningen ska vägleda riksdagens kommande ställningstagande.

Den senaste folkomröstningen på nationell nivå genomfördes 2003. Då röstade svenskarna nej till att införa euron som valuta i Sverige. Partierna i riksdagen följde folkets vilja och behöll kronan.



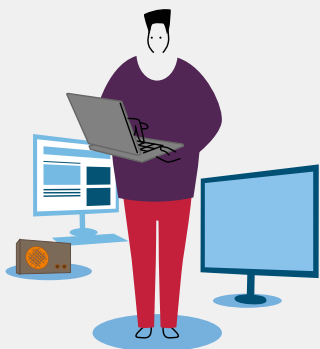


Grundlagarna och riksdagsordningen

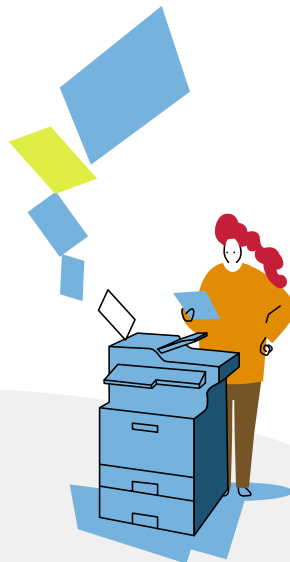
Demokratiska system kan utformas på många olika sätt. Sverige har fyra grundlagar som beskriver hur landet ska styras. Grundlagar är svårare att ändra än andra lagar. För att ändra en grundlag krävs att riksdagen fattar två likadana beslut med ett riksdagsval mellan besluten.



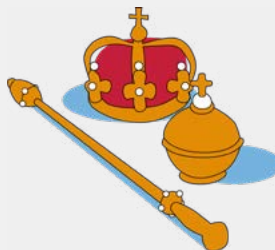
Regeringsformen fastslår principerna för Sveriges demokrati, folkets fri- och rättigheter samt ansvarsfördelningen mellan riksdag och regering.



Yttrandefrihetsgrundlagen skyddar rätten att sända radio och tv och att publicera texter, bilder och filmer på internet.



Tryckfrihetsförordningen ger medborgarna rätt att publicera böcker, tidningar och andra tryckta skrifter. Myndigheter får inte förbjuda eller censurera det som publiceras. Tryckfrihetsförordningen reglerar också rätten att ta del av information hos myndigheter och domstolar, vilket är en del av offentlighetsprincipen.



Successionsordningen reglerar tronföljden, det vill säga vem som får bli kung eller drottning, och därmed statschef. Statschefen har endast representativa uppgifter och saknar politisk makt.

Utöver bestämmelserna i regeringsformen styrs riksdagens arbete av riksdagsordningen. Det finns också andra lagar som förtydligar grundlagarnas bestämmelser om hur Sverige ska styras, till exempel vallagen, kommunallagen och förvaltningslagen.

Riksdagens fem viktigaste uppgifter

Riksdagen är den högsta folkvalda församlingen i Sverige och består av 349 ledamöter som väljs vart fjärde år i allmänna val. Valresultatet avgör hur de 349 mandaten, platserna, fördelas mellan partierna. Riksdagens viktigaste uppgifter är att:



- besluta om lagar



- arbeta med EU-frågor



- besluta om statens budget



- forma Sveriges utrikespolitik tillsammans med regeringen.



- kontrollera regeringen

Riksmötet öppnas på talmannens begäran av kung Carl XVI Gustaf, som är Sveriges statschef. Öppnandet i september är starten på riksdagens nya arbetsår.

FOTO: MELKER DAHLSTRAND



Riksdagsval vart fjärde år

Vart fjärde år, andra söndagen i september, är det val till riksdagen. Då går väljarna till vallokalen för att bestämma vilka personer som ska representera dem i riksdagen. Den som på valdagen inte kan ta sig till en vallokal kan förtidsrösta. Samma dag som riksdagsvalet är det också val till region- och kommunfullmäktige.

Väljarna röstar då på något av de politiska partier som deltar i valet. Partierna utser kandidater, det vill säga personer som ställer upp för att bli valda. Kandidaternas namn står på partiets valsedlar. Den som står överst på valsedeln blir vald i första hand. Om väljaren hellre vill rösta på en annan kandidat går det att personrösta genom att kryssa för ett namn längre ned på valsedeln, eller skriva dit ett namn.

Rösträtt i riksdagsvalet har alla svenska medborgare som fyller 18 år senast på valdagen och som är eller har varit folkbokförda i Sverige. Alla med rösträtt är också valbara, vilket betyder att de kan ställa upp som kandidater för ett parti.

Nästan 7,8 miljoner svenskar hade rätt att rösta i riksdagsvalet 2022. Valdeltagandet var 84,2 procent, vilket är en hög siffra jämfört med andra länder.

”Den svenska folkstyrelsen bygger på fri åsiktsbildning och på allmän och lika rösträtt. --- Riksdagen utses genom fria, hemliga och direkta val.”

Ur regeringsformen.

Fri åsiktsbildning: Alla väljare får tänka, tycka och uttrycka åsikter fritt.

Allmän rösträtt: Rösträtten gäller alla, oavsett inkomst, kön och etnicitet.

Lika rösträtt: Alla röster är lika mycket värda, oavsett om du är statsminister eller vanlig medborgare.

Fria val: Väljarna ska kunna göra ett fritt och självständigt val. Ingen får tvingas eller luras att rösta på ett visst sätt.

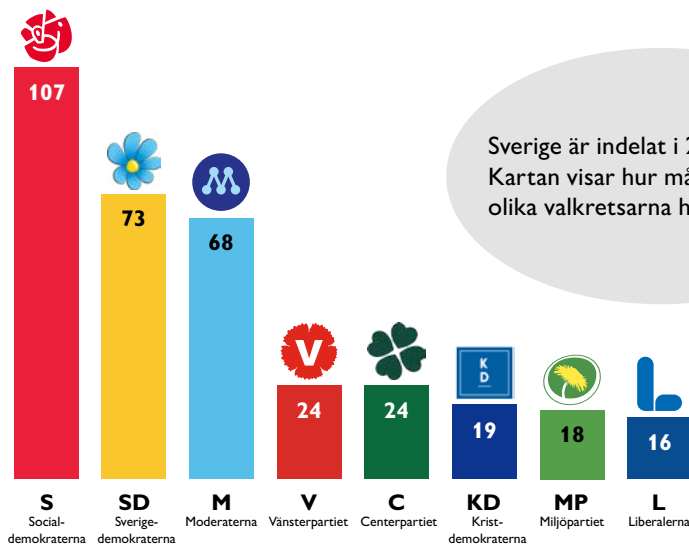
Hemliga val: Väljaren behöver inte avslöja sina politiska åsikter eller sitt val för någon.

Direkta val: Riksdagens ledamöter utses direkt genom väljarnas röster, utan mellanhänder.



På valdagen kan den som har rösträtt rösta i en vallokal. Det finns också möjlighet att rösta i förtid. Valsedeln placeras i ett kuvert och läggs sedan i en valurna.

FOTO: MELKER DAHLSTRAND/ ANDERS LÖWDIN



Sverige är indelat i 29 valkretsar. Kartan visar hur många mandat de olika valkretsarna har.

Mandatfördelningen i riksdagen efter riksdagsvalet 2022. Ett mandat motsvarar en plats i riksdagen.

Från röst till riksdagsplats

Efter valet räknas rösterna och resultatet omvandlas till 349 mandat, det vill säga platser i riksdagen. Fördelningen sker proportionellt: ett parti som får 20 procent av rösterna i valet får ungefär 20 procent av mandaten i riksdagen.

Ett parti måste få minst 4 procent av rösterna för att komma in i riksdagen. Fyraprocentsspärren finns för att undvika en riksdag som består av många små partier. Ett stort antal små partier med skilda åsikter gör det nämligen svårare att bilda regering. Sedan valet 2010 består riksdagen av åtta partier.

Platserna i riksdagen fördelas geografiskt, utifrån landets 29 valkretsar. Det gör att ledamöterna som väljs in i riksdagen kommer från alla delar av Sverige.

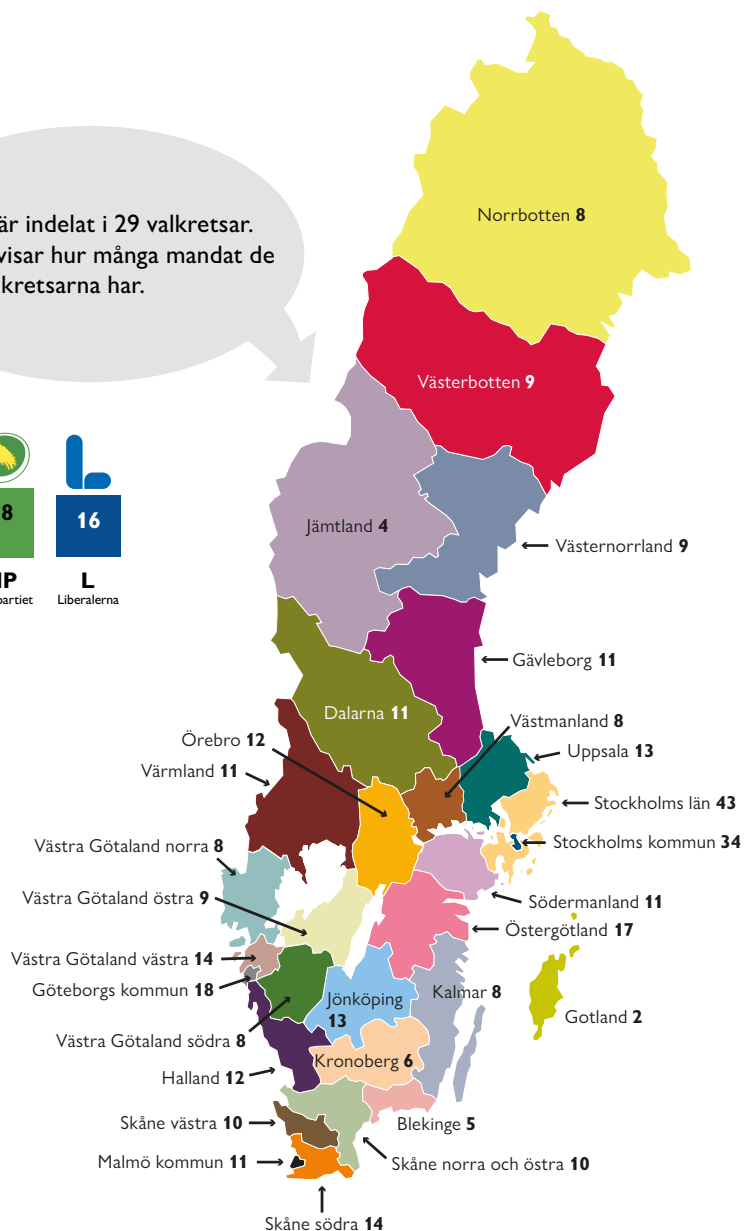


FOTO: MELKER DAHLSTRAND



Samspelet mellan riksdag och regering

Sverige är en parlamentarisk demokrati. Regeringen styr riket genom att lämna förslag på nya lagar, föreslå lagändringar och genom att verkställa riksdagens beslut, men måste ha stöd av riksdagen för att kunna genomföra sin politik. Om en regering förlorar riksdagens stöd kan den tvingas att avgå.

Ett val medför ofta förändringar i riksdagens sammansättning: vissa partier får fler mandat, andra färre. Om den regering som har styrt Sverige före valet förlorar stöd i riksdagen kan statsministern välja att avgå frivilligt. Om statsministern väljer att sitta kvar hålls en statsministeromröstning. Om mer än hälften av riksdagens ledamöter röstar nej måste statsministern avgå. Sedan valet 2014 är det obligatoriskt med statsministeromröstning efter ett val.

Riksdagen kan tvinga en regering att avgå genom en misstroendeförklaring mot statsministern. Om mer än hälften av riksdagsledamöterna, det vill säga minst 175 ledamöter, röstar ja måste regeringen avgå eller utlysa extra val, alltså ett val som hålls mellan de ordinarie valen.

En regering kan även avgå av andra skäl. En anledning kan vara att regeringen anser att en fråga är så viktig att den avgår om den förlorar en omröstning i riksdagen. Det kallas för att ställa en kabinetsfråga.

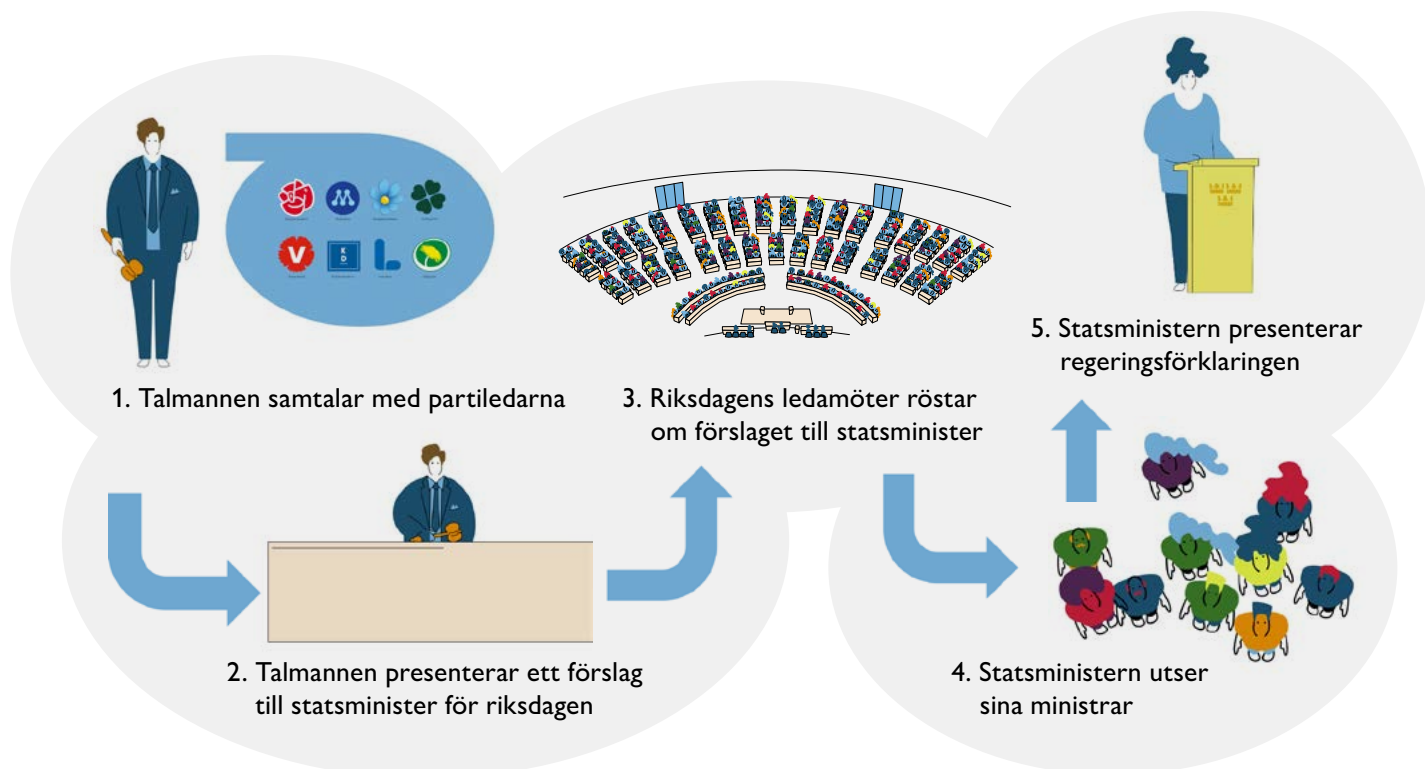
Om en regering avgår sitter den kvar som en övergångsregering tills en ny statsminister har valts. En övergångsregering tar hand om löpande frågor, men brukar inte ta nya politiska initiativ, som att lägga fram lagförslag till riksdagen.

Så bildas en ny regering

När en ny regering ska bildas är det riksdagens talmän som tar fram ett förslag på vem som ska bli ny statsminister. Talmannen för samtal med företrädare för alla riksdagspartier för att undersöka vilken statsministerkandidat som har störst möjlighet att bilda en regering med tillräckligt stöd i riksdagen. Riksdagen röstar sedan om förslaget.

Om riksdagen godkänner talmannens förslag utnämns den nya statsministern som i sin tur utser övriga ministrar i regeringen. Röstar mer än hälften av riksdagens ledamöter däremot nej godkänns inte talmannens förslag. Talmannen får då fortsätta samtalen med riksdagens partier för att ta fram ett förslag på ny statsminister. Om talmannen misslyckas fyra gånger ska riksdagen hålla extra val inom tre månader.

När regeringen har utsetts presenterar statsministern regeringsförklaringen som beskriver regeringens politik det kommande året.





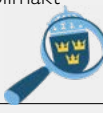
Sida vid sida i Stockholms ström. Till vänster regeringsbyggnaden Rosenbad och till höger Riksdagshuset på Helgeandsholmen. FOTO: MELKER DAHLSTRAND

Riksdagens och regeringens uppgifter

Riksdagen och regeringen formar tillsammans Sveriges politiska utveckling. Regeringen styr det politiska arbetet genom att lägga fram förslag, så kallade propositioner, till riksdagen. Riksdagen

behandlar och beslutar om förslagen och ger sedan regeringen i uppdrag att genomföra besluten.

Regeringen företräder Sverige i EU och andra internationella sammanhang. Riksdagens ledamöter bidrar till att forma EU- och utrikespolitiken, bland annat genom möten, diskussioner och debatter med företrädare från regeringen.

Uppgift	Regeringen	Riksdagen
 Lagstiftning	Regeringen lämnar propositioner, förslag till ny lagstiftning, och genomför sedan riksdagens beslut.	Riksdagen beslutar om lagförslagen och ger regeringen i uppdrag att genomföra besluten. Riksdagsledamöterna kan också lämna förslag, motioner, till ny lagstiftning.
 Statens budget	Regeringen tar fram förslag till statens budget, som beskriver statens inkomster och utgifter. Regeringen ansvarar för att pengarna i statskassan används så som riksdagen har beslutat.	Riksdagen beslutar om statens budget och följer också upp hur skattemedlen används av regeringen och myndigheterna.
 Kontrollmakt	Regeringen besvarar riksdagsledamöternas frågor om regeringens arbete. Regeringen håller också riksdagen informerad om hur landet styrs.	Riksdagen kontrollerar regeringens och de statliga myndigheternas arbete, bland annat genom utfrågningar, debatter och särskilda granskningar.
 EU-samarbetet	Regeringen deltar i Europeiska rådet och på möten i EU:s ministerråd. Regeringen håller riksdagen informerad om EU-samarbetet och stämmer av sin EU-politik med riksdagen.	Riksdagen prövar alla förslag till nya lagar från EU. Riksdagen överlägger och samråder med regeringen i EU-frågor. Riksdagsledamöterna samarbetar med politiker från andra parlament i Europa.
 Utrikespolitik	Regeringen sköter förhandlingar och ingår avtal med andra stater och internationella organisationer.	Riksdagen granskar regeringens utrikespolitiska arbete och får information om alla större utrikespolitiska beslut. Riksdagen fattar beslut i frågor som rör internationella avtal, fredsfrämjande insatser med väpnad styrka samt om Sveriges bistånd.

Riksdagsledamöternas uppdrag

Riksdagsledamöterna är folkets främsta företrädare. Genom väljarnas röster har de fått ett förtroendeuppdrag som de utför året runt, både i och utanför riksdagen.

Partigrupperna formar politiken

I riksdagen möts ledamöter från samma parti regelbundet i sina partigrupper. Där diskuterar ledamöterna hur partiet ska utforma sin politik och hur de ska rösta i kammaren. Partigrupperna har kanslier i riksdagen med personal som de själva anställer.

Utskotten förbereder och följer upp

Riksdagen fattar tusentals beslut varje år. Motorn i riksdagsarbetet är de 15 utskotten. Det är där ledamöterna förbereder besluten. När ett utskott har presenterat ett förslag till beslut ska riksdagens alla 349 ledamöter ta ställning till förslaget.

Utskotten har olika ansvarsområden, som för-

svar, kultur eller utbildningsfrågor. Utskotten ska bestå av ett udda antal ledamöter och de ska vara minst 15. För närvarande har utskotten 17 ordinarie ledamöter och minst lika många suppleanter, det vill säga ersättare. Utskotten är som en miniriksdag där antalet platser fördelas utifrån partiernas storlek.

Både regeringen och riksdagens ledamöter kan lämna förslag till riksdagen. Alla förslag måste behandlas av ett utskott. Regeringens propositioner och ledamöternas motioner skickas till det utskott som har ansvar för just det område som förslaget handlar om. I utskottet sätter sig ledamöterna in i ärendet och diskuterar förslagen. Utskottet skriver ett betänkande med förslag till beslut. Det grundar sig på vad majoriteten av ledamöterna i utskottet tycker. Ledamöter från partier som inte håller med majoriteten kan skicka med invändningar i form av reservationer. Betänkandet skickas sedan till kammaren för debatt och beslut.

Utskotten följer också upp beslut som riksdagen har fattat. Det utskott som har förberett ett beslut utvärderar senare vad beslutet har gett för resultat.

Riksdagens 15 utskott och exempel på ansvarsområden



Arbetsmarknadsutskottet (AU): arbetsmarknad, arbetsmiljö, arbetsrätt



Civilutskottet (CU): konsumentpolitik, bostadspolitik, föräldrars skyldigheter



Finansutskottet (FiU): övergripande ansvar för statens budget, utvärdering av Riksbankens penningpolitik, lagstiftningsfrågor om finansmarknaden och offentlig upphandling



Försvarsutskottet (FöU): försvaret, samhällskrisberedskap, cybersäkerhet



Justitieutskottet (JuU): domstolar, polis, kriminalvård



Konstitutionsutskottet (KU): granskning av regeringen, grundlagsfrågor, radio, tv, presstö



Kulturutskottet (KrU): kultur, idrott, ungdomspolitik, radio och tv (public service)



Miljö- och jordbruksutskottet (MjU): miljö- och klimatpolitik, jord- och skogsbruk



Näringsutskottet (NU): näringspolitik, industri, handel, energipolitik



Skatteutskottet (SkU): skatter, skatteavtal med andra länder, folkbokföring



Socialförsäkringsutskottet (SfU): ekonomisk trygghet vid sjukdom, funktionsnedsättning, ålderdom och för barnfamiljer, migrationsfrågor, asylpolitik



Socialutskottet (SoU): hälso- och sjukvård, läkemedel, omsorg för barn, ungdomar, äldre och personer med funktionsnedsättning



Trafikutskottet (TU): transport och kommunikation som biltrafik, vägar, kollektivtrafik, järnväg, flyg, sjöfart, post och samhällets digitalisering



Utbildningsutskottet (UbU): förskola, grund- och gymnasieskola, skolbarnsomsorg, vuxenutbildning, högre utbildning och forskning, studiestöd



Utrikesutskottet (UU): utrikes- och säkerhetspolitik, bistånd till andra länder



Försvarskommittén sammanträder.
FOTO: MELKER DAHLSTRAND



Det hålls fyra partiledardebatter i riksdagen varje år. Här debatterar Magdalena Andersson (S) med statsminister Ulf Kristersson (M).

FOTO: MELKER DAHLSTRAND

Debatter och beslut i kammaren

Riksdagens stora mötessal kallas för kammaren. Här samlas ledamöterna för att debattera och fatta beslut.

Kammarens sammanträden är öppna för allmänheten och massmedia. De sänds även via webb-tv på riksdagen.se. Debatterna är ett tillfälle för partierna att framföra sina åsikter. Många debatter gäller förslag från utskotten som riksdagen ska besluta om. Andra exempel på debatter är partiledardebatter, budgetdebatter och ledamöternas frågor till ministrar i regeringen. När riksdagen ska fatta beslut sker det genom acklamation eller votering. Acklamation kan användas när partierna är överens. Då godkänner ledamöterna förslaget muntligt genom att säga ja. I många fall begär en ledamot från något parti votering. Då genomförs en omröstning med hjälp av voteringsknappar där ledamöterna kan rösta antingen ja, nej eller avstår.

Närvaro och kvittning i kammaren

Riksdagens partier har gjort en överenskommelse om kvittning för att omröstningar i kammaren inte ska påverkas när ledamöter är frånvarande. Kvittning innebär att en eller flera ledamöter ska avstå från en omröstning om ledamöter från andra partier till exempel är sjuka eller ute på uppdrag för sitt parti eller riksdagen.



Beslut tas i kammaren. Omröstningen görs genom att ledamöterna trycker på voteringsknapparna i sina bänkar. FOTO: ANDERS LÖWDIN

Andra uppdrag i riksdagen

Efter valet utser riksdagen också ledamöter till bland annat EU-nämnden och Utrikesnämnden. Även här fördelas platserna i förhållande till partiernas storlek i riksdagen. I EU-nämnden samråder riksdagsledamöterna med regeringen om Sveriges EU-politik. I Utrikesnämnden ska regeringen diskutera och förankra utrikespolitiken med riksdagen.

På voteringstavlorna visas hur varje ledamot har röstat. Grön lampa betyder att ledamoten har röstat ja, röd lampa att ledamoten har röstat nej och gul lampa att ledamoten har avstått från att rösta.

FOTO: MELKER DAHLSTRAND





Riksdagens talmän sedan riksdagsvalet 2022. Talman Andreas Norlén i mitten. Stående från vänster: tredje vice talman Kerstin Lundgren (C), förste vice talman Kenneth G Forslund (S) och andre vice talman Julia Kronlid (SD).

FOTO: MELKER DAHLSTRAND

Ledamöternas arbete utanför riksdagen

Uppdraget i den egna valkretsen är en viktig del av arbetet som riksdagsledamot. Här träffar ledamöterna invånare i valkretsen. Ledamöterna besöker arbetsplatser, föreningar och skolor och fångar upp åsikter, idéer och intryck som de kan ta med till riksdagen.

Ledamöterna skriver även debattartiklar, ställer upp på intervjuer och medverkar i sociala medier. Många ledamöter är också engagerade i internationella uppdrag.

Talmannens uppdrag

Riksdagens arbete leds och planeras av talmannen. Talmannen är ordförande för kammarens sammanträden och har även en viktig roll när en ny

regering ska bildas. Han eller hon deltar inte i det partipolitiska arbetet, som debatter, utskottsmöten eller omröstningar.

Riksdagen har tre vice talmän. De kan i talmannens ställe leda debatter och omröstningar i kammaren. De tre vice talmännen arbetar även som riksdagsledamöter, men som vice talmän får de inte delta i en debatt om de leder den.

Talmannen och de tre vice talmännen väljs av riksdagen efter ett val.

Talmannen är riksdagens främsta representant. Ämbetet är den högsta post en person kan väljas till i Sverige. I rang kommer talmannen efter statschefen, alltså kungen, men före statsministern.



Från förslag till lag

Lagstiftningsprocessen börjar oftast med att regeringen lämnar ett förslag till riksdagen, en proposition. Riksdagsledamöterna kan också lämna förslag. De kallas motioner och är ofta motförslag till regeringens propositioner. Förslagen kan gälla vitt skilda samhällsfrågor som skolbetyg, regler för A-traktorer och straff för olika brott.

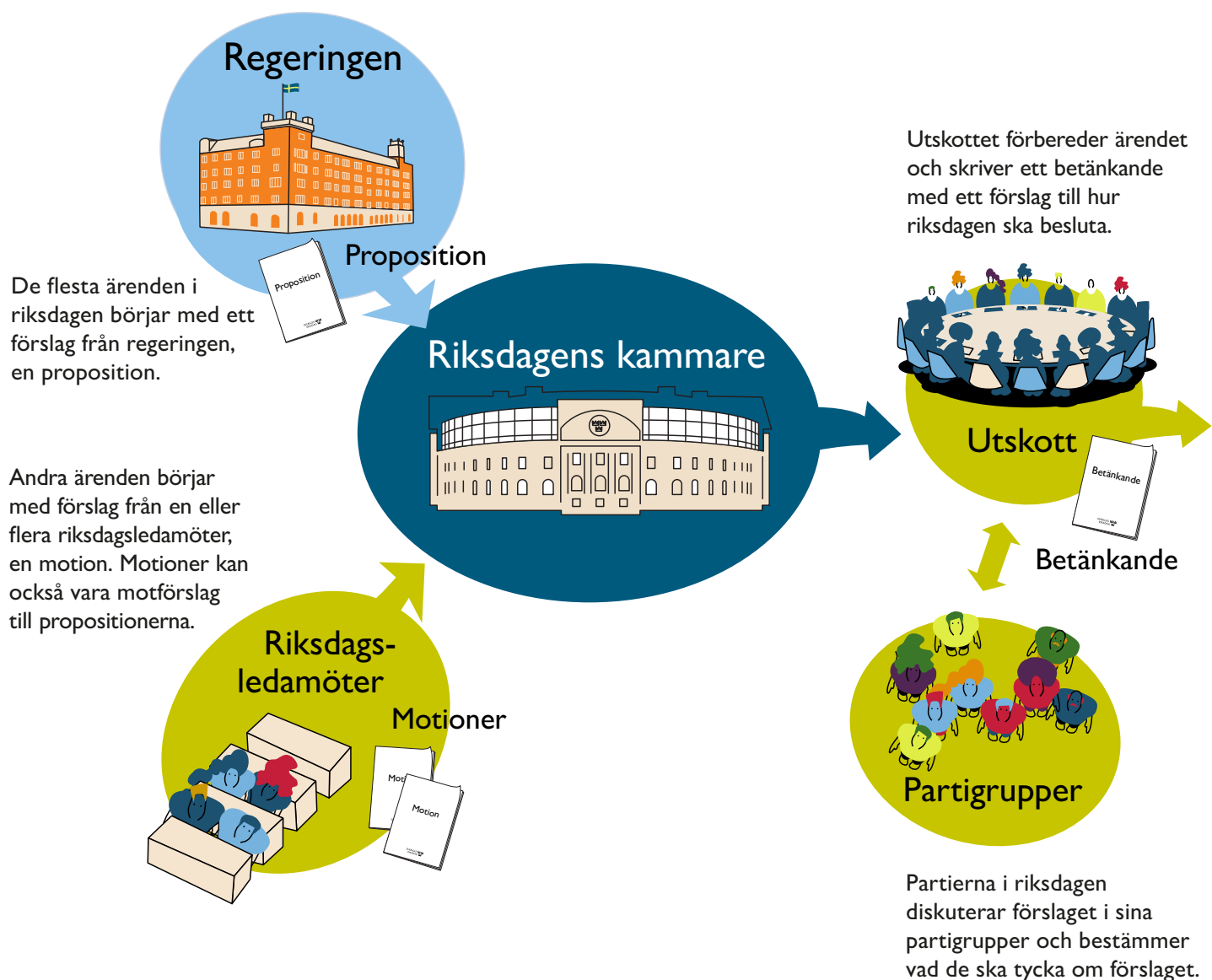
Innan regeringen kan lämna en proposition till riksdagen behöver man arbeta fram ett förslag. Det börjar oftast med att regeringen tillsätter en utredning. Utredningens förslag skickas på remiss till myndigheter, kommuner, experter och organisationer som får lämna synpunkter. Vem som helst, även privatpersoner, kan lämna synpunkter.

När regeringen har fått in remissvaren bearbetas förslaget. Det skickas därefter oftast till Lagrådet, en myndighet med domare från Högsta domstolen och Högsta förvaltningsdomstolen. Lagrådet undersöker om förslaget stämmer överens med grundlagarna och andra juridiska bestämmelser.

Regeringen bearbetar sedan förslaget och lämnar den färdiga propositionen till riksdagen.

När propositionen kommer till riksdagen skickas den till ett av riksdagens 15 utskott. Riksdagens partier diskuterar förslaget i sina partigrupper och bestämmer vad de ska tycka om förslaget.

När utskottet har bestämt sig skrivs ett betänkande med förslag till beslut. Betänkandet lämnas till riksdagen för debatt och beslut i kammaren.



Regeringen ansvarar för genomförandet

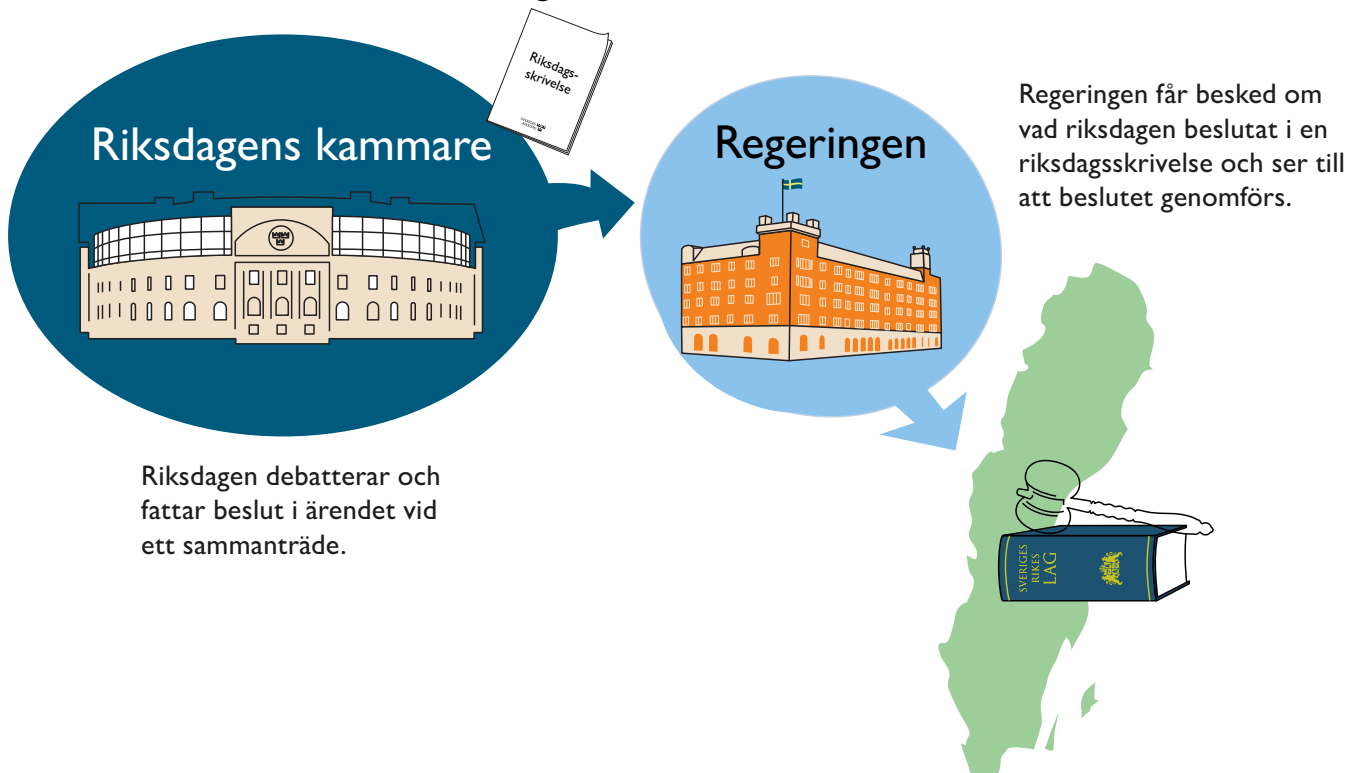
Regeringen ansvarar för att riksdagens beslut verkställs. Det sker ofta genom en förordning där regeringen förtydligar innebörden av den nya lagen. De statliga myndigheterna under regeringen har i uppgift att genomföra de beslut som riksdagen och regeringen fattar. Därefter får myndigheter, kommuner, regioner, företag, föreningar och privatpersoner ta del av de nya reglerna.

Enskilda ministrar i regeringen får däremot inte bestämma hur myndigheter och domstolar ska besluta eller döma i enskilda ärenden. Sådan politisk detaljstyrning av förvaltningen kallas ministerstyre och är förbjudet enligt regeringsformen.



FOTO: MELKER DAHLSTRAND

Riksdagsskrivelse



Arbetet med statens budget



Den ekonomiska vårpropositionen

Budgetarbetet startar i april med att regeringen lämnar den ekonomiska vårpropositionen till riksdagen. Den innehåller en bedömning av det ekonomiska läget och förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken. Den innehåller också ett förslag på utgiftstak för statens utgifter om tre år. Det innebär att nivån på statens utgifter är låst tre år i förväg. Riksdagen beslutar om den ekonomiska vårpropositionen i juni.

”Riksdagen beslutar om skatter och avgifter till staten samt om statens budget.”

Ur regeringsformen

Budgetpropositionen på hösten

I september lämnar regeringen över budgetpropositionen till riksdagen. Den innehåller regeringens förslag till statens budget för nästa år. Utskottens arbete med att förbereda besluten startar när riksdagen har tagit emot budgetpropositionen och när övriga partier har lämnat sina motförslag i form av budgetmotioner, ofta kallade skuggbudgetar.

Statens inkomster och utgifter

Statens pengar ska räcka till många olika verksamheter. Budgeten medför ofta svåra politiska vägval. Det handlar om vilka områden som ska prioriteras och om skatten ska höjas eller sänkas.

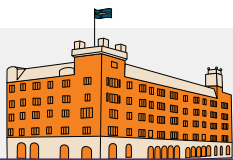
Ungefär 90 procent av statens inkomster kommer från skatter, såsom skatter på löner, skatter på varor och tjänster, så kallad moms eller mervärdesskatt, och tullar på varor som importeras till Sverige.

Utgifterna fördelas på 500 anslag i 27 olika utgiftsområden. Ungefär 20 procent av utgifterna i budgeten går till socialförsäkringssystemet, som ska ge ekonomisk trygghet exempelvis vid sjukdom. Drygt 10 procent går till allmänna statsbidrag till kommunerna. Andra utgiftsområden är till exempel rättsväsendet, försvaret och samhällets krisberedskap, och klimat, miljö och natur.



FOTO: MELKER DAHLSTRAND

April



Regeringen lämnar över den ekonomiska vårpropositionen.

Juni

Riksdagen fattar beslut om vårpropositionen.

September



Regeringen lämnar över budgetpropositionen. Under valår får budgetpropositionen lämnas senare, dock senast den 15 november.



Finansminister Elisabeth Svantesson (M) på väg till kammaren för att lämna regeringens budgetproposition för 2024 till riksdagen. Här tillsammans med statsminister Ulf Kristersson (M).

FOTO: MELKER DAHLSTRAND

Riksdagen beslutar om budgeten i två steg: först helheten och sedan detaljerna. I november beslutar riksdagen om inkomsterna och om utgiftsramarna som fastställer de totala utgifterna och hur mycket pengar som ska gå till de olika utgiftsområdena. I december beslutar riksdagen om detaljerna i budgeten, det vill säga vad pengarna inom de 27 utgiftsområdena ska användas till.

Ändringsbudgetar och extra ändringsbudgetar

Ibland blir det inte som regeringen och riksdagen har planerat. En myndighet behöver kanske mer

pengar än det var tänkt. Regeringen kan då föreslå en ändring i statens budget, trots att den redan har börjat gälla. Det kallas för en ändringsbudget. Regeringen lämnar sådana förslag i april och i september i samband med den ekonomiska vårpropositionen och budgetpropositionen.

Regeringen kan också vid andra tillfällen, om det finns särskilda skäl, lämna ytterligare förslag till ändringar i en redan beslutad budget, så kallade extra ändringsbudgetar.

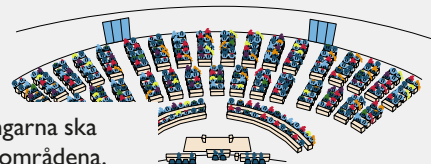
Riksdagen har sedan 2020 beslutat om flera extra ändringsbudgetar. Det har till exempel handlat om åtgärder under coronapandemin och stöd till Ukraina.

November

Riksdagen beslutar om utgiftsramarna för budgeten. Då fastställs hur mycket pengar som ska gå till de 27 olika utgiftsområdena.

December

Riksdagen beslutar hur pengarna ska fördelas inom de 27 utgiftsområdena. När alla budgetbeslut är fattade sammanställer riksdagen statens budget för nästa år och överlämnar den till regeringen.





Riksdagens kontrollmakt

”Riksdagen granskar rikets styrelse och förvaltning.”

Ur regeringsformen

Den svenska demokratin bygger på öppenhet. Folkvalda politiker, myndigheter och andra makthavare måste därför vara beredda på att bli granskade.

Riksdagen bidrar till den demokratiska granskningen genom att kontrollera hur regeringen och myndigheterna utför sitt arbete.

Ledamöternas frågor till regeringen

Rätten att ställa frågor till regeringen är en del av riksdagens kontrollmakt. Genom att ställa frågor till regeringen kan ledamöterna ta reda på vad regeringen tänker göra i en aktuell fråga.

Ledamöterna kan ställa både muntliga och skriftliga frågor till regeringen. En typ av frågor som ofta debatteras i kammaren är interpellationer. Det är skriftliga frågor från en riksdagsledamot till en minister i regeringen. Ministern svarar skriftligt och kommer även till kammaren för att besvara frågan muntligt. Därefter blir det en debatt mellan ministern och den ledamot som har ställt frågan. Alla ledamöter får delta i debatten.

Granskning i konstitutionsutskottet

Riksdagens konstitutionsutskott (KU) granskar regeringen och dess ministrar. Riksdagens ledamöter kan anmäla en minister till KU. Anmälningarna ska inte handla om regeringens politik utan om hur en minister har skött sitt arbete.

Granskningen ger konstitutionsutskottet möjlighet att gå igenom dokument från regeringen och att fråga ut ministrar, tjänstemän och andra som har varit inblandade i det som skett. Oftast är KU-utfrågningarna öppna för allmänheten och sänds på riksdagen.se.

När granskningen är klar formulerar KU sina slutsatser i ett betänkande som sedan debatteras i kammaren.

Misstroendeförklaring

Riksdagens ledamöter kan rikta en misstroendeförklaring mot ministrar som de inte längre har förtroende för. Riksdagen röstar då för att avgöra om ministern ska sitta kvar i regeringen. Om fler än hälften av riksdagens ledamöter stödjer misstroendeförklaringen måste ministern avgå. Om statsministern fälls i en misstroendemöstning måste hela regeringen avgå.

JO och Riksrevisionen granskar myndigheterna

Riksdagen granskar också den offentliga förvaltningen via två myndigheter:

Riksdagens ombudsmän, även kallad Justitieombudsmannen (JO), kontrollerar att myndigheter, domstolar och tjänstemän följer gällande lagar och föreskrifter. Ombudsmännen utreder klagomål från allmänheten, gör inspektioner hos myndigheter och utreder frågor på eget initiativ.

Riksrevisionens främsta uppgift är att granska hur statens pengar används och hur effektivt myndigheterna arbetar. Riksrevisionen beslutar självständigt om vad som ska granskas, hur granskningen ska göras och vilka slutsatser som kan dras.

Riksdagens ombudsmän och riksrevisorn väljs av riksdagen.

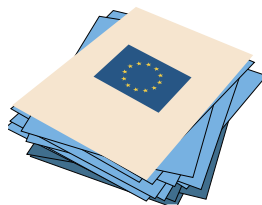
Granskning genom offentlighetsprincipen

Folket och massmedierna kan också granska makthavarna genom offentlighetsprincipen.



Konstitutionsutskottet (KU) håller utfrågning med statsminister Ulf Kristersson (M) i april 2024.

FOTO: MELKER DAHLSTRAND



Riksdagen och EU

Sverige är sedan 1995 medlem i Europeiska unionen (EU). De 27 medlemsländerna samarbetar i ekonomiska och politiska frågor. Sveriges riksdag och de andra nationella parlamenten har överlåtit en del av rätten att besluta om lagar till EU-nivå. Det innebär att medlemsländerna tillsammans beslutar om lagar som gäller i hela unionen.

Lagstiftningsprocessen i EU börjar med att EU-kommissionen lägger fram förslag till nya EU-lagar.

Europaparlamentet och Europeiska unionens råd, ofta kallat ministerrådet, behandlar och fattar beslut om förslagen. Europaparlamentet består av folkvalda ledamöter som väljs i allmänna val i medlemsländerna. Ministerrådet består av ministrar från medlemsländernas regeringar. För att en ny EU-lag ska antas behöver Europaparlamentet och ministerrådet vara överens. Det är det vanligaste sättet att lagstifta inom EU.

Det är regeringen som företräder Sverige i EU och som förhandlar och beslutar om EU-lagar i ministerrådet. Riksdagen har ändå möjlighet att påverka i EU-frågor eftersom regeringen är ansvarig inför riksdagen och måste förankra sin EU-politik i riksdagen. Ministrar från regeringen kommer därför till riksdagen för att ge information och svara på frågor från riksdagsledamöterna.

Utskottens arbete med EU-frågor

Riksdagens 15 utskott arbetar med EU-frågor inom sina ämnesområden. Utskotten granskar nya EU-förslag och avgör i vilka frågor regeringen måste överlägga med dem. Riksdagens partier har då möjlighet att föra fram synpunkter till regeringen, och regeringen får tillfälle att stämna av om den har riksdagens stöd i olika frågor.

Utskotten prövar också förslag till nya EU-lagar enligt den så kallade subsidiaritetsprincipen. Den innebär att EU ska fatta beslut så nära medborgarna som möjligt och att EU bara ska vidta åtgärder om det är mer effektivt än om de enskilda medlemsländerna agerar på egen hand. Subsidiaritetsprövningar görs på områden där EU och medlemsländerna har gemensam befogenhet att lagstifta och kan leda till att EU-kommissionen måste ompröva lagförslag.

Utskotten granskar även strategiska dokument från EU-kommissionen. Det kan handla om initiativ till ny politik och kommande åtgärder. Efter debatt och beslut i kammaren får EU-kommissionen ta del av riksdagens synpunkter. På så sätt kan riksdagen vara med och påverka EU-frågor i ett tidigt skede.

Öppet sammanträde i EU-nämnden i oktober 2024.

FOTO: MELKER DAHLSTRAND





Svenska flaggan och EU-flaggan på Riksplen framför Riksdagshuset.

FOTO: MELKER DAHLSTRAND

EU-frågor i kammaren

EU-frågor tas upp till debatt och beslut i riksdagens kammare.

När svensk lagstiftning behöver anpassas till nya EU-lagar är det riksdagen som beslutar om det, precis som vid all annan lagstiftning. Ett medlemsland i EU kan behöva anpassa sin lagstiftning när ministerrådet och Europaparlamentet har fattat beslut om en ny EU-lag. Det kan handla om att vidta åtgärder för att uppnå målen i EU-lagen eller att ändra i den nationella lagstiftningen så att det inte blir någon regelkrock.

De muntliga och skriftliga frågor som riksdagens ledamöter kan ställa till ministrar i regeringen kan handla om EU-frågor. Dessa frågor och interpellationer besvaras och debatteras i kammaren.

Efter toppmöten i Europeiska rådet kommer statsministern, eller ibland en annan minister, till kammaren och återrapporterar vad som har hänt på mötet med de andra medlemsländernas stats- och regeringschefer. Efter informationen följer en debatt där riksdagens ledamöter har möjlighet att komma med synpunkter eller ställa frågor.

En gång om året redovisar regeringen sitt EU-arbete i en skrivelse till riksdagen. I den står vad som har hänt i EU under året och vad regeringen

har uträttat. Även denna skrivelse debatteras i kammaren.

En gång om året hålls också en EU-politisk partiledardebatt i riksdagen.

Regeringen förankrar sin EU-politik i EU-nämnden

Inför möten i EU:s ministerråd behöver regeringen söka stöd i riksdagen för sin EU-politik. Det sker genom samråd i riksdagens EU-nämnd. Precis som de 15 utskotten består EU-nämnden av ledamöter från riksdagens alla partier. Beroende på vilka frågor som ska tas upp vid nästa ministerråd deltar olika ministrar i EU-nämndens möten. Inför möten med stats- och regeringschefer i Europeiska rådet, EU:s toppmöten, är det statsministern som samråder med EU-nämnden.

Den minister som deltar i ett samråd diskuterar regeringens ståndpunkt med EU-nämnden. EU-nämnden ger sedan regeringen mandat att driva en viss linje i förhandlingarna och mandat över hur Sverige ska ställa sig i olika frågor som ministerrådet ska besluta om. Regeringen förväntas följa det mandat som den har fått av majoriteten i EU-nämnden.



Riksdagen och utrikespolitiken

I dagens globaliserade värld påverkar många politiska frågor medborgare över statsgränserna. Klimatet, migrationen och världshandeln är exempel på politiska områden som kräver internationellt samarbete.

Arbetet med utrikespolitiska frågor är en av riksdagens viktigaste uppgifter. Regeringen företräder Sverige i internationella sammanhang och fattar de flesta utrikespolitiska besluten. Men regeringen håller hela tiden riksdagen informerad om det som sker. Genom debatter i kammaren, arbete i utrikesutskottet, samråd i EU-nämnden samt diskussioner i Utrikesnämnden formar riksdagen Sveriges utrikespolitik tillsammans med regeringen.

Utrikesnämndens funktion

I Utrikesnämnden förankrar regeringen sin utrikespolitik hos riksdagens ledamöter. Utrikesnämnden består av talmannen samt nio ordinarie riksdagsledamöter och nio suppleanter. Kungen, som är Sveriges statschef, är nämndens ordförande.

Regeringen ska fortlöpande informera Utrikes-

Utrikespolitiska debatter och beslut i riksdagen

I några utrikespolitiska frågor fattar riksdagen egna beslut. Det gäller till exempel när Sverige ska delta med väpnad styrka i internationella fredsfrämjande insatser och om hur mycket pengar Sverige ska ge i bistånd till andra länder. Riksdagen ska också godkänna internationella avtal som kräver att lagar ändras, förutsätter budgetbeslut eller är av större vikt.

Utrikesutskottet förbereder de utrikespolitiska besluten innan riksdagen debatterar ärendena och tar ställning i kammaren. Sveriges samarbete och relationer med andra länder är utrikesutskottets övergripande område. Frågor om Förenta nationerna (FN), Nato och mänskliga rättigheter står också på utskottets dagordning. Utrikespolitiska frågor behandlas även i andra utskott, som försvarsutskottet och sammansatta utrikes- och försvarsutskottet.

Nordiska rådet är ett samarbete mellan de nordiska ländernas parlament och regeringar. Även de självstyrande regionerna Färöarna, Åland och Grönland är representerade i rådet.



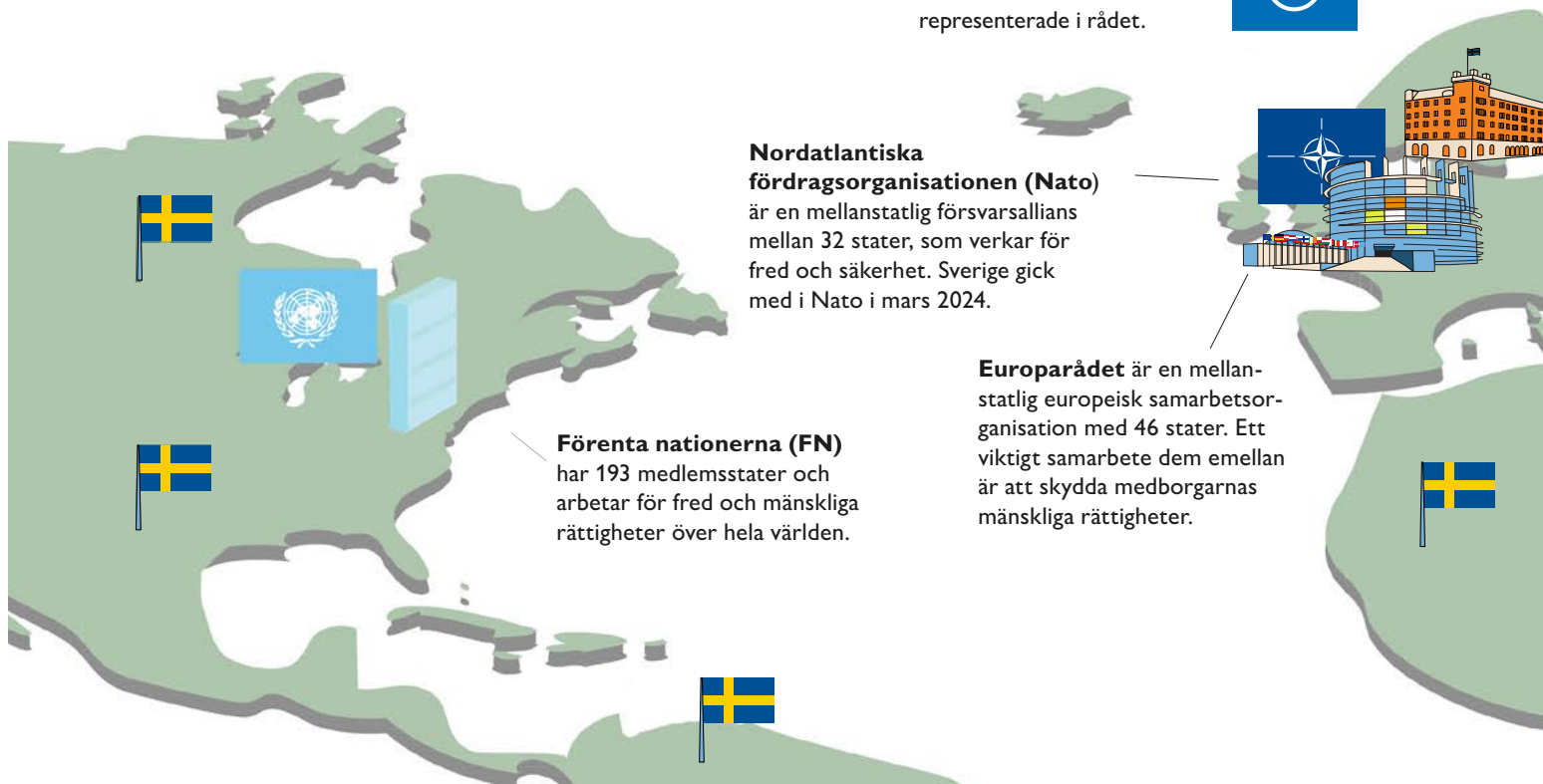
Nordatlantiska fördragsorganisationen (Nato)

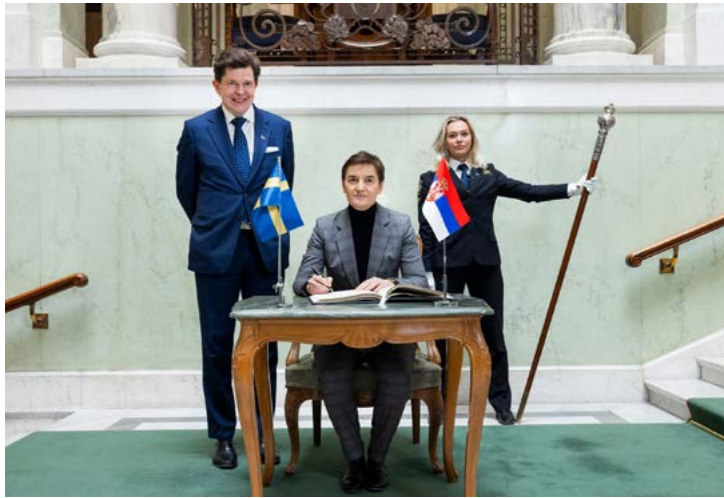
är en mellanstatlig försvarsallians mellan 32 stater, som verkar för fred och säkerhet. Sverige gick med i Nato i mars 2024.



Förenta nationerna (FN) har 193 medlemsstater och arbetar för fred och mänskliga rättigheter över hela världen.

Europarådet är en mellanstatlig europeisk samarbetsorganisation med 46 stater. Ett viktigt samarbete emellan är att skydda medborgarnas mänskliga rättigheter.





Riksdagens talman Andreas Norlén tar emot Serbiens talman Ana Brnabić som är på officiellt besök i Sverige i mars 2025.

FOTO: MELKER DAHLSTRAND



Frankrikes president Emmanuel Macron besöker riksdagen i samband med ett statsbesök i januari 2024. Här är president Macron och talman Andreas Norlén på väg för att möta statsministern på Riksbron.

FOTO: MELKER DAHLSTRAND

Samarbete över gränserna

Inom utrikespolitiken är det viktigt med kontakter och samarbeten över gränserna. Riksdagen tar därför emot många utländska gäster och delegationer. Talmännen och ledamöterna gör också besök utanför riksdagen. Vid resor utomlands träffar de talmän och ledamöter från andra

parlament, statschefer, ministrar och representanter för internationella organisationer, som FN och Nato. Riksdagen utser också ledamöter som deltar i olika internationella organisationers parlamentära församlingar, som till exempel Europarådet och Nordiska rådet.



Den svenska utrikesrepresentationen består av cirka 100 ambassader, representationer, delegationer och konsulat över hela världen. Utrikesdepartementet (UD) och utrikesrepresentationen utgör tillsammans regeringens utrikesförvaltning.

Riksdagen representerar folket

Sveriges politiska system bygger på att folket är självstyrande: väljarna utser politiska representanter till riksdagen, region- och kommunfullmäktige och EU-parlamentet. De folkvalda politikerna fattar beslut om lagar, skatter och andra frågor som påverkar medborgarna och samhället.

Riksdagens och regeringens makt börjar och slutar hos folket. Den tanken uttrycks redan i regeringsformens inledning 1§: ”All offentlig makt i Sverige utgår från folket.” Det främsta uttrycket för folkets självstyre är den allmänna rösträtten, som innebär att väljarna utser politiska representanter vid allmänna val.

Alla medborgare har rätt att uttrycka sina åsikter och ta del av de beslut som våra folkvalda ledamöter fattar. På riksdagens webbplats riksdagen.se publiceras motioner, propositioner, riksdagsbeslut och mycket annat material som rör riksdagen och riksdagens arbete. Här kan man också följa debatter, omröstningar och seminarier via webb-tv.

”Den offentliga makten utövas under lagarna.”

Ur regeringsformen

FOTO: MELKER DAHLSTRAND



Sveriges riksdag

Webbplats www.riksdagen.se

X [@Sverigesriksdag](https://twitter.com/Sverigesriksdag)

Instagram [@sveriges_riksdag](https://www.instagram.com/sveriges_riksdag)

YouTube [Sveriges riksdag](https://www.youtube.com/Sverigesriksdag)

Bluesky [@sverigesriksdag.bsky.social](https://bsky.app/profile/sverigesriksdag.bsky.social)

Postadress Sveriges riksdag,
100 12 Stockholm

Besöksadresser

Riksdagshuset, Riksgatan 3

Riksdagsbiblioteket, Storkyrkobrinken 7 A

Telefon Växel 08-786 40 00

Broschyren kan laddas ned eller beställas
kostnadsfritt via riksdagens webbplats
www.riksdagen.se eller från
Riksdagens tryckeriexpedition
100 12 Stockholm

E-post order.infomaterial@riksdagen.se

Telefon 08-786 58 10

Har du frågor om riksdagen och EU?

Kontakta riksdagsinformation:

E-post riksdagsinformation@riksdagen.se

Telefon 020-349 000